

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

СТРУНЕВИЧ ОЛЕКСАНДРА ПЕТРІВНА

УДК 343.1

**ІСТОРІЯ ПРОКУРОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИКО-
ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ**

12.00.01 – теорія та історія держави і права;
історія політичних і правових учень

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Дніпро – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у приватній установі «Науково-дослідний інститут публічного права».

Науковий консультант:

доктор юридичних наук,
Саблук Сергій Анатолійович,
Вінницький міський суд Вінницької області,
суддя;

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,
Стецюк Богдан Романович,
Льотна академія Національного авіаційного університету,
завідувач кафедри права та правового регулювання
авіаційної діяльності факультету менеджменту;

доктор юридичних наук, професор,
Дурнов Євген Сергійович,
Департамент персоналу МВС України,
заступник начальника управління;

доктор юридичних наук, доцент,
Добробог Людмила Миколаївна,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
старший науковий співробітник наукової лабораторії
соціологічного моніторингу Навчально-наукового інституту
заочного навчання та підвищення кваліфікації.

Захист відбудеться 20 квітня 2021 року о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.727.04 Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ за адресою: 49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ за адресою: 49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26.

Автореферат розіслано 18 березня 2021 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

В. Ф. Примаченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасний стан прокурорської діяльності є результатом багаторічної еволюції, кожен із етапів якої вносив певні зміни до статусу прокуратури, які відповідали тогочасним епохам. Теперішній інститут прокуратури є комплексом таких історичних особливостей та аспектів, розроблених із урахуванням сучасних викликів, із якими стикаються прокурори у процесі здійснення службової діяльності. Дослідження моделі розвитку прокуратури у різні часові проміжки на території сучасної України, а також у різних континентах світу допоможе не тільки надати оцінку прокуратурі як інституту, а й виокремити позитивний досвід, який може бути використаний сьогодні.

Правове регулювання прокурорської діяльності в контексті судово-правової реформи, реформування прокурорської діяльності у зв'язку з ратифікацією Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом, прийняттям нового Закону України «Про прокуратуру», Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» підлягає перегляду, адже прокурорська діяльність наразі переходить від суворо субординаційної системи до партнерської системи взаємовідносин суспільства і держави. При цьому виокремлення норм, що регулюють прокурорську діяльність в окремий розділ Конституції України свідчить про виокремлення даного органу державної влади в самостійну – «четверту» гілку влади.

Вищевикладене зумовлює актуальність нашого дослідження у зв'язку з прийняттям нових законодавчих актів, що регулюють прокурорську діяльність (серед них і Кримінальний процесуальний кодекс України), також необхідність трансформації ролі прокуратури у зв'язку з євроінтеграційними процесами, забезпечення незалежності та авторитетності цього органу державної влади, розширення складових його конституційно-правового статусу. Для досягнення кінцевої мети нашого дисертаційного дослідження необхідно, на наш погляд, окреслити основні тенденції розвитку правового регулювання прокурорської діяльності в Україні, щоб забезпечити належний професійний кадровий рівень підготовки майбутніх прокурорських кадрів, а також простимулювати підвищення значимості прокурорської діяльності в ході реалізації спектру їх повноважень.

Крім цього, актуалізація нашого дослідження обумовлена переформатуванням змісту принципів субординації і координації, незалежності, єдності, деполітизації, єдиноначальності та колегіальності, публічності, зонального та предметного принципів організації та здійснення прокурорської діяльності в Україні та світі. В механізмі стримувань та протипаг прокуратура все ще залишається одним із основних правоохоронних органів, який відіграє важливу роль у механізмі стримувань і протипаг.

Питання прокурорської діяльності, основних тенденцій розвитку правового регулювання у цьому аспекті розглянуті у працях українських вчених-правників, які поєднують наукову з практичною діяльністю, зокрема

таких як В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, В.І. Басков, В.Г. Бессарабов, В.П. Горбачов, Л.Р. Грицаєнко, Ю.М. Грошевий, Л.М. Давиденко, П.М. Каркач, В.В. Карпунцов, В.В. Ключков, Г.К. Кожевников, І.М. Козьяков, М.В. Косюта, А.В. Лапкін, Г.А. Мамєдов, І.Є. Марочкін, О.В. Марцеляк, М.В. Мельников, М.І. Мичко, О.Р. Михайленко, Г.О. Мурашин, В.П. Нагребельний, М.В. Руденко, Є.М. Попович, В.М. Савицький, Г.П. Середа, В.В. Сташис, В.В. Сухонос, В.Я. Тацій, Ю.М. Тодика, М.С. Шалумов, Ю.С. Шемшученко, П.В. Шумський, О.Н. Ярмиш та інші. Однак, не применшуючи науковий внесок зазначених дослідників, ми вимушені констатувати, що у зв'язку з нововведеннями правового регулювання прокуратури в Україні ці положення потребують суттєвого перегляду, що дозволяє зробити лише комплексний ретроспективний аналіз проблематики генезису прокуратури в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконана в Науково-дослідному інституту публічного права відповідно до: Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.11.2015 № 1393-р.); Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки (Указ Президента України від 20.05.2015 № 276/2015); Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 25.08.2015 № 501/2015); Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» (Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015); Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 роки (постанова загальних зборів Національної академії правових наук України від 03.03.2016).

Мета і завдання дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає у тому, щоб на підставі вивчення й узагальнення існуючих наукових підходів учених у галузі теорії та історії держави і права та інших галузей права, а також чинних законів і підзаконних нормативно-правових актів, практики їх реалізації визначити сутність та особливості формування та розвитку прокуратури, окреслити сучасний стан правового регулювання прокуратури і на цій підставі сформулювати концепцію розвитку правових засад даного інституту.

Для досягнення поставленої мети у дисертації необхідно, насамперед, виконати такі завдання:

- виявити і розкрити місце та особливості передумов зародження прокуратури в різних країнах світу;
- встановити особливості становлення прокуратури до часів утворення Київської Русі;
- проаналізувати теоретико-правові основи розвитку прокуратури в IX–XV ст.;
- охарактеризувати прокуратуру діяльність у період з XV – до поч. XVIII ст.;
- надати характеристику прокуратури за часів Російської імперії;

- з'ясувати специфіку прокурорської діяльності в Австро-Угорській імперії;
- охарактеризувати правовий статус прокуратури у 1917-1922 рр.;
- виявити зміст формування прокуратури в країнах Європи у період XVII-XX ст.;
- встановити значення повноважень органів прокуратури у 1922-1930-х рр.;
- виокремити закономірності функціонування прокуратури у довоєнний період;
- запропонувати деталізацію прокурорської діяльності у післявоєнний період;
- охарактеризувати правові орієнтири діяльності органів прокуратури у 1978-1991 рр.;
- виявити основні тенденції розвитку правового регулювання прокурорської;
- опрацювати проблеми і недоліки правового регулювання прокурорської діяльності в Україні;
- сформулювати пропозиції щодо напрямів удосконалення функціонування прокурорської діяльності
- проаналізувати позитивний зарубіжний досвід діяльності прокуратури та шляхи його запозичення для України та вивести шляхи його запозичення у національне законодавство.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у зв'язку з діяльністю прокуратури.

Предметом дослідження є теоретико-правовий аналіз історії прокурорської діяльності в Україні.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертації є сукупність сучасних загальних і спеціальних методів та прийомів наукового пізнання. За допомогою логіко-семантичного методу досліджено зміст (розділи 1-4). Порівняльно-правовий метод використано під час аналізу стану дослідження правового регулювання історії прокурорської діяльності в Україні та закордоном (розділ 4), характеристики співвідношення історії прокурорської діяльності (розділи 1-2) в Україні та різних країнах світу. Методи класифікації, групування, системно-структурний, системно-функціональний застосовано під час узагальнення класифікації етапів історії прокурорської діяльності (розділ 2) в Російській та Австро-Угорській імперіях, а також за радянської доби та незалежності України (розділи 2-4). За допомогою спеціально-юридичного і статистичного методів встановлено проблеми правового регулювання історії прокурорської діяльності (розділ 4). У свою чергу, структурно-логічний метод використовувався для визначення можливостей усунення окреслених проблем та оптимізації подальшого розвитку прокурорської діяльності.

Емпіричну базу дослідження становлять наукові праці вчених з різних галузей знань, зокрема філософії, загальної теорії права і держави,

адміністративного права, інших галузевих правових наук, які стосуються характеристики сутності та особливостей реалізації прокурорської діяльності.

Положення та висновки дисертаційного дослідження ґрунтуються на критичному аналізі норм Конституції України, Закону України «Про прокуратуру» та інших законів, підзаконних нормативно-правових актів, а також відповідних проєктів нормативно-правових актів.

Інформаційну та емпіричну основу роботи становлять узагальнення практики реалізації прав прокурорів, аналітичні статті, довідкові видання, статистичні матеріали, а також власний досвід роботи в органах державної служби.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є однією з перших спроб на підставі вивчення сучасних наукових надбань учених, аналізу чинного національного та зарубіжного законодавства, проєктів нормативно-правових актів з'ясувати сутність та особливості правового регулювання прокурорської діяльності, що дозволило сформулювати відповідну концепцію розвитку та реалізації прокурорами своїх прав під час та після проходження служби в органах прокуратури, обґрунтувати низку нових теоретичних положень і висновків, надати практичні рекомендації та пропозиції з досліджуваних питань. У результаті дослідження сформульовано низку наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем, а саме:

уперше:

– сформульовано комплексний перелік проблем правового регулювання прокурорської діяльності на сучасному етапі розвитку України, якими є наступні: 1) встановлення партнерських відносин між прокуратурою і людиною за умови реалізації субординаційно-координаційного принципу; 2) проблема скасування або збереження загального нагляду як різновиду наглядової прокурорської діяльності; 3) проблеми правового регулювання добору кадрів для здійснення прокурорської діяльності; 4) проблеми визначення критеріїв морально-етичних якостей при доборі кандидатів на посаду прокурора;

– аргументовано, що «тенденція правового регулювання прокурорської діяльності» – це напрям розвитку правових норм, що регулюють здійснення прокурорами діяльності з реалізації організаційно-управлінських, наглядово-контрольних, процесуальних та інших повноважень, визначених законодавством, що визначає майбутні перспективи прокурорської діяльності;

– обґрунтовано, що тенденціями розвитку правового регулювання прокурорської діяльності в сучасній Україні є такі: 1) розширення конституційно-правового регулювання статусу прокуратури з-поміж інших органів державної влади; 2) впровадження європейських стандартів прокурорської діяльності; 3) запровадження механізмів реалізації прокуратурою своїх функцій на час перехідного періоду; 4) посилення правового регулювання антикорупційної діяльності прокуратури; 5) поглиблення незалежності в діяльності прокуратури України;

– виділено такі проблеми збирання прокурором доказів на окупованих територіях України Луганської та Донецької областей: 1) неможливість доступу прокурора до окупованих територій України Луганської та Донецької областей; 2) неможливість витребування необхідних доказів у установах, підприємствах та організаціях, що знаходяться на окупованих територіях України Луганської та Донецької областей; 3) перебування осіб, у розпорядженні яких знаходяться докази на окупованих територіях України Луганської та Донецької областей; 4) фактична неможливість отримання доказів у вигляді показань осіб (свідків чи потерпілих) з числа мешканців тимчасово окупованої території;

– узагальнено комплекс недоліків правового регулювання прокурорської діяльності в Україні: 1) прогалини правового регулювання здійснення прокурорської діяльності в частині звернення до суду для підтвердження підстав представництва прокурором інтересів держави або громадянина в суді; 2) подальше поглиблення політизації прокуратури; 3) невідповідність структури прокуратур і їх організаційно-правової системи структурі судової системи в цілому; 4) незбалансованість правозахисної діяльності прокуратури; 5) відсутність законодавчої ініціативи в Офісу Генерального прокурора; 6) узагальнення здійснення функції прокурорського нагляду у кримінальному провадженні;

– запропоновано запровадити можливість днів-консультацій адвокатів у прокурорів на основі досвіду Великої Британії шляхом доповнення Розділу IV Закону України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 року № 1697-VII статтею наступного змісту: «Стаття 28. Надання юридичних консультацій адвокатам.

1. Прокурор надає юридичні консультації адвокатам з питань правозастосовчої діяльності у визначені його трудовим розпорядком дні.

2. Юридична консультація прокурора надається у відповідь на письмовий запит, оформлений та поданий адвокатом у встановленому законом порядку.

3. Відповідь на письмовий запит надається прокурором особисто у визначені його трудовим розпорядком. При цьому, консультування адвоката може носити характер взаємності»;

удосконалено:

– характеристику напрямів актуалізації антикорупційної (координаційної) прокурорської діяльності: 1) попередження корупційних проявів та прогнозування щодо конкретних посад, місць і людей, що уражені цією «суспільною хворобою»; 2) виявлення кримінальних корупційних правопорушень і притягнення до відповідальності винних осіб у вчиненні корупційних діянь; 3) здійснення заходів запобігання та протидії корупції, координацію таких заходів, забезпечення їх системного, послідовного і періодичного характеру;

– аналіз наступних напрямів запозичення досвіду прокурорської діяльності Великої Британії у національне законодавство: 1) варто забезпечити вимоги до посади Генерального прокурора в частині участі відповідного

кандидата в органах прокурорського самоврядування; 2) варто запровадити можливість взаємних днів-консультацій адвокатів у прокурорів.;

– деталізацію змісту функцій спеціалізованих фінансових прокуратур на українських землях в складі Австро-Угорської імперії, якими були: 1) представництво інтересів держави при вирішенні правових спорів (у тому числі, у справах, які належали до сфери нафтової промисловості, гірничої справи, скловиробних заводів, установ зв'язку, державних монополій, казенних маєтків, штрафів, що накладалися судами у спорах великих капіталістичних монополій (синдикатів, трестів); 2) судове представництво у справах, предметом розгляду яких були державне майно та прирівняні до нього фонди, і, як наслідок - захист майнових інтересів держави; 3) висунення звинувачень у судових спорах, що стосувалися державного майна; 4) вироблення правових висновків; 5) юридична допомога державним організаціям, їх консультації при укладанні юридичних; 6) участь у реалізації правових актів, що стосувалися державного майна та фондів, які до них прирівнювалися. Важливо при цьому зазначити, що здійснюючи представництво інтересів державних органів у судах, фінансові прокуратури користувалися процесуальними правами позивача чи відповідача;

– обґрунтування положення про те, що до особливостей діяльності органу прокуратури в Великобританії із прийняттям Закону про судочинство у справах Корони 1947 року віднесено наступні: 1) інституту прокуратури чи її прямого аналога взагалі не існувало, а її повноваження були розподілені між іншими державними інститутами, при цьому головну роль надавали системі прокуратури; 2) генеральний атторней очолював адвокатський корпус, представники якого в необхідних випадках виступали на судових процесах як обвинувачі, тобто виконували функції прокурорів; 3) при слуханні особливо важливих кримінальних справ, обвинувачення підтримувала спеціально уповноважена на це посадова особа, а саме Директор публічних переслідувань; 4) генеральний прокурор представляв інтереси короля у парламенті;

– характеристику основних моделей побудови прокуратури у Європі у період XVII-XX ст.: 1) французька – прокуратура, в основному, була інститутом кримінального переслідування, а саме займалася розглядом справ як на стадії слідства, так і судового розгляду. Щодо цивільного процесу, то тут прокуратура виконувала другорядну роль; 2) англійська – основним завданням прокуратур, що опиралися на англійську модель, було представлення інтересів держави в суді; загальнонаглядові функції розглянутого інституту в цій системі відсутні; 3) північноєвропейська (контрольна) – основна діяльність прокуратури зводиться до контролю діяльності апарату державної влади, щодо кримінального процесу, то він перебуває на другому плані;

– обґрунтування змісту шляхів запозичення в Україну позитивного зарубіжного досвіду пострадянських держав: 1) наділення прокурора функцією самостійно і за участю органів досудового розслідування здійснювати розслідування кримінальних правопорушень; 2) розширення

наглядних повноважень в частині контролю за законністю судових рішень; 3) наділення Генеральної прокуратури правом законодавчої ініціативи;

– аналіз напрямів запозичення позитивного досвіду Китайської Народної Республіки у правовому регулюванні діяльності прокуратури, серед яких виділено такі: 1) виборність посад прокурорів; 2) правове стимулювання активної антикорупційної діяльності; 3) можливість здійснення контролю за законністю судових рішень;

дістали розвитку:

– обґрунтування, що ранній період становлення та розвитку української радянської прокуратури включає три часових проміжки: 1 етап – початковий (1922-1923 рр.) – на даному етапі було прийнято проект положення «Про прокуратуру», не підтриманий на з'їзді працівників юстиції. Для підготовки нового проекту було створено спеціальну комісію, яка підготувала другий проект положення «Про прокуратуру», розробленим із урахуванням зауважень працівників юстиції; 2 етап - організаційний (1923-1929 рр.) – цей етап характеризується вирішенням ряду організаційних питань, пов'язаних із діяльністю прокуратури УРСР. Відбулось прийняття Положення про судоустрій УРСР, у змісті якого окремий розділ було присвячено повноваженням Прокуратури УРСР; 3 етап – еволюційний (1929-1930 рр.) – в цей період відбувалось удосконалення діяльності прокуратури УРСР. До підпорядкування прокуратури було передано слідчих НКЮ. Розростався штат помічників Генерального прокурора УРСР, кожен із яких отримав повноваження у конкретній сфері. Організовано діяльність міжрайонних, міських та дільничних прокуратур;

– теоретичні напрацювання щодо деталізації ознак діяльності прокуратури у 1922-1923 рр., а саме: 1) було прийнято проект положення «Про прокуратуру»; 2) робота відповідальної за новий законопроект комісії; 3) створення прокуратури, зокрема і губернських прокуратур (спочатку 12, а потім скорочено до 9-ти); 4) початок безпосередньої діяльності новоствореного державного органу;

– твердження про те, що у правовій системі США існує дуже багато здобутків для запозичення наступного позитивного зарубіжного досвіду: 1) розвиток прокурорського самоврядування через створення в Україні асоціацій прокурорів одного рівня; 2) в Україні потрібно було б наділити прокурорів повноваженням надавати юридичні консультації іншим державним органам; 3) поняття «морально-ділові якості», яке фігурує а українському законодавстві, також могло б прив'язуватися до таких «рекомендацій» від кола юристів-практиків, які були б умовою добору кандидатів на посади прокурорів; 4) передбачити серед консультантів судів так званих «соліситорів» або «радників з правових питань»; 5) слід передбачити можливість прокурорських працівників формально займатися і адвокатською практикою, крім випадків представництва в окремих категоріях справ, зокрема кримінальних;

– положення, що у довоєнний період (1930-1941 рр.) прокуратура перманентно розвивалась, оптимізувалась, розширювала свою мережу. У

досліджуваний період було суттєво удосконалено функціональну основу її діяльності. Було створено єдиний центр, який об'єднав здійснював керівництво усією системою прокуратури СРСР - Прокуратуру СРСР, яка, власне, і здійснювала керівництво Прокуратурою УРСР. Суттєвого удосконалення набуло законодавство, яке урегульовувало діяльність Прокуратури УРСР, проте варто враховувати, що ключовою задачею для даного органу було зміцнення правлячого режиму. Відбувався «пошук» ворогів народу, і прокуратура у даному процесі виконувала роль органу, який всупереч законодавству захищав інтереси партії. У зазначений період було сформовано систему місцевих органів Прокуратури УРСР, а також розширено систему спеціалізованих прокуратур;

– позиція, що до 1979 р. функціонування органів прокуратури регламентувалось постановами та положеннями, а із прийняттям першого Закону «Про прокуратуру СРСР» було регламентовано усі галузі діяльності органів прокуратури і він закріплював ряд прогресивних положень (наприклад, регламентовано здійснення загального нагляду органами прокуратури);

– аргументація, що українські прокурорські традиції значно давніші, ніж це раніше стверджувалося. Так, на теренах України самостійні державні органи, що виконували функції прокуратури, мають давні традиції. Виникнувши більш як на півтора століття раніше, ніж у Росії, вони започаткували діяльність того наглядового інституту, що самодержцю Петру I вдалося створити лише в січні 1722 р.;

– узагальнення, що Стародавня Греція по суті є першою зі світових держав, у якій судовий процес набув такого рівня розвитку, а також у якій з'явилась посада, до функцій якої належало державне обвинувачення підозрюваних у вчиненні злочину. Дана посада була у більшій мірі ораторською і мала небагато спільних рис із сучасним інститутом прокуратури. Проте, не зважаючи на це, важливо відзначити те, що у тогочасному суспільстві все досконаліше формувалось розуміння ідей важливості захисту прав і свобод людини, інтересів суспільства та держави.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені у дисертаційному дослідженні положення надалі можуть бути використані:

– у науково-дослідній сфері – для подальшої розробки проблемних питань історії формування та розвитку прокурорської діяльності;

– у правотворчій діяльності – під час розробки змін і доповнень до нормативно-правових актів щодо закріплення правових засад реалізації прав прокурорами задля здійснення правоохоронної функції;

– у правозастосовній діяльності – для покращення стану реалізації прав на різних етапах проходження служби прокурорами;

– у навчальному процесі – тези, положення, висновки, пропозиції, зроблені в дисертації, можуть бути використані в ході вивчення таких наукових дисциплін, як «Історія політичних і правових учень», «Теорія

держави і права», «Правоохоронні органи України», «Філософія права», «Юридична деонтологія», у вищих юридичних закладах освіти, при підготовці лекційних та семінарських занять, у науково-дослідній роботі студентів, слухачів та курсантів, у процесі підготовки робочих програм та планів, підручників, навчальної та прикладної літератури.

Апробація результатів дисертації. Підсумки розробки проблеми в цілому, окремі її аспекти, одержані узагальнення і висновки обговорювалися на всеукраїнських і міжнародних конференціях, семінарах та круглих столах: «Наукові дослідження сучасного законодавства України – прогрес юридичної науки XXI століття» (м. Київ, 25-26 червня 2015 року), «Актуальні проблеми реформування системи законодавства України» (м. Запоріжжя, 27-28 січня 2017 року), «Реформування національного та міжнародного права: перспективи та пріоритети» (м. Одеса, 18-19 січня 2019 року), «Актуальні проблеми реформування системи законодавства України» (м. Запоріжжя, 25-26 січня 2019 року), «Верховенство права у процесі державотворення та захисту прав людини в Україні» (м. Одеса, 08-09 лютого 2019 року), «Право як ефективний суспільний регулятор» (м. Львів, 15-16 лютого 2019 року), «Правова доктрина, правоутворення та правозастосування: проблеми зв'язку та шляхи розвитку» (м. Харків, 11 жовтня 2019 року).

Публікації. Основні результати дисертації, висновки та пропозиції знайшли відображення в одноосібній монографії, 16 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України, 5 статтях – у наукових виданнях іншої держави, а також у 8 тезах доповідей і повідомлень на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, чотирьох розділів, що логічно поєднані у 16 підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 423 сторінки, з яких основного тексту – 360 сторінок. Список використаних джерел складається із 430 найменувань і займає 38 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, охарактеризовано стан її наукової розробки. Визначено мету, основні задачі, об'єкт, предмет та методологічні засади наукової роботи. Сформульовано наукову новизну, теоретичні та практичні результати, що були отримані дисертанткою, а також вказано на ступінь апробації результатів дослідження і наявність публікацій за темою дисертації.

Розділ 1 «Зародження інституту прокуратури в світі» складається з чотирьох підрозділів та присвячений аналізу передумов зародження прокуратури в різних країнах світу, особливостей становлення прокуратури до часів утворення Київської Русі, специфіку розвитку прокуратури в IX-XVIII ст.

У підрозділі 1.1 «Передумови зародження прокуратури в різних країнах світу» зазначено, що Стародавня Греція по суті є першою зі світових держав, у якій судовий процес набув такого рівня розвитку, а також у якій з'явилась посада, до функцій якої належало державне обвинувачення підозрюваних у вчиненні злочину. Дана посада була у більшій мірі ораторською і мала небагато спільних рис із сучасним інститутом прокуратури. Проте, не зважаючи на це, важливо відзначити те, що у тогочасному суспільстві все досконаліше формувалось розуміння ідей важливості захисту прав і свобод людини, інтересів суспільства та держави.

Не дивлячись на відсутність юридично закріпленого інституту прокуратури в Стародавньому Вавилоні, можемо говорити про деякі прояви прокурорської діяльності в даній державі, що спостерігається з кодексу законів царя Хаммурапі. Відповідно якому населення могло представляти свої права не тільки самостійно, а й залучати в судовий процес свого представника, тобто прокурора, але при цьому мусило самостійно відповідати за власні вчинки. Наприклад, за несправедливе застосовувалась передбачалась смертна кара. Саме в цьому проявлялась суворість кодексу законів.

Проаналізувавши державний устрій Єгипту, можемо говорити про те, що фараон зосередив в руках чиновників усю повноту влади, але при цьому вони були підзвітні йому. Тобто, бачимо, що на державному рівні не було закріплено посади прокурора, а існували лише особи, які за вказівками фараонів здійснювали контроль та нагляд на місцях.

В стародавньому світі існували інститути, які за окремими ознаками нагадували сучасний інститут прокуратури: чия діяльність пов'язувалась із підтриманням державного обвинувачення у суді, захистом інтересів держави, участю у судових розглядах справ. Проте, проведення таких ототожнень все ж є досить умовним, адже інститут прокуратури в країнах стародавнього світу зароджувався не таким, яким він існує на даний момент у суспільстві, і не для таких цілей. Особи, близькі за функціями до сучасних прокурорів, були помічниками правителів держав, захисниками їх інтересів та охоронцями їх майна, здійснювали контроль за населенням та збір податків, були управителями провінцій чи земель та виконували ряд інших функцій в їх інтересах. Лише у Стародавній Греції виникли посади, які представляли сторону обвинувачення та сторону захисту в суді, спрямовували свою діяльність на захист прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави.

У підрозділі 1.2 «Особливості становлення прокуратури до часів утворення Київської Русі» вказано, що якщо розглядати прокуратуру початку нашої ери, то найбільш відомим історичним згадуванням про діяльність прокурорів є ситуація навколо римських прокураторів, яких назначали управляти різними колоніями Римської імперії. На рубежі ер в Римській імперії відбулися зміни в структурі управління, на основі яких посада прокуратора набула більшої ваги, а відповідно особи, які її посідали були прибічниками імператора та служили йому.

Прокуратори були наділені досить широкими повноваженнями, які переважали повноваження керуючих та рахівників. Ми вважаємо, що прокуратор мав більшу свободу дій, ніж перший, і більш широкі функції, ніж другий. Наприкінці I на початку II ст. н.е. у Римській імперії відбулося певне реформування прокуратури, відповідно до якого вільновідпущеники не могли займати високі прокураторські посади, які віддавалися вершникам. На нашу думку, такі трансформації варто вважати погіршенням в діяльності прокураторів, оскільки це було показником кастової системи, за якої прокуратура не могла безпристрасно оцінювати вчинки всіх верств населення.

Резюмуючи проміжок часу розвитку прокуратури від початку нашої ери до IX століття варто зазначити, що існували так звані прокуратори різних профілів діяльності, окремі з яких варто відносити до правоохоронних органів, тобто вважати прототипами сучасних прокурорів, інші ні. Поділ цього етапу на окремі періоди було здійснено виходячи із двох найвідоміших кодифікацій римського законодавства, відзначених «Інституціями Гая» та «Дигестами Юстиніана».

У підрозділі 1.3 «Теоретико-правовий аспект розвитку прокуратури в IX-XV ст.» зазначено, що прокуратура як один із основних інститутів правоохоронної системи зокрема та держави в цілому має велике значення для забезпечення законності. Її виникнення у системі державних органів, що існували на території України, пов'язують із періодом Київської Русі – великої і могутньої держави слов'ян.

Після об'єднання слов'янських племен воедино було створено державу, яка стала чи найбільшим державним утворенням з часів Римської імперії, однак при дослідженні даного етапу розвитку прокуратури потрібно враховувати і досвід інших країн цього періоду, оскільки з поваленням імперського ладу на території колишніх римських провінцій почали з'являтися нові держави, з новими підходами до забезпечення законності, судового представництва та нагляду.

Відзначено, що неграмотність населення значною мірою гальмувала процес закладення правових основ у Київській Русі. Тим не менш, як бачимо, факти підтверджують, що вже з початку X століття велася офіційна переписка із іншими державами, зокрема було укладено договори із Візантією. Ми вважаємо, період Київської Русі характерний наявністю в державі звичаєвого права, на основі якого, тим не менш, суспільні відносини регулювалися на високому рівні.

Відмічено, що в період з IX по XII століття не має згадувань про діяльність прокурорів або взагалі про їх існування на території Київської Русі та інших держав. Зазначено, що основні наглядові функції здійснювалися щодо збору данини, а в рамках судових засідань функції представництва позивача та обвинувачувача не окреслено в історичних пам'ятках тих часів.

У підрозділі 1.4 «Прокурорська діяльність у період з XV – до поч. XVIII ст.» вказано, що період з XV по початок XVIII століття вітчизняна прокуратура існувати ще не могла, оскільки українські території не мали

самостійності. Відносною самостійністю відрізнялася лише козацька держава, яка, хоча й змушена була, то воювати, то взаємодіяти із сусідніми державами все ж не являлася повністю самостійним осередком, але й тотальної залежності над нею не було. Прокуратура цього періоду характерна тим, що посада прокурора вже остаточно виходить за рамки агентської діяльності на користь правителя і прокурор починає виконувати функції по дотриманню законності в державі, судовому представництві та нагляді в цілому. Варто зазначити, що на даному етапі історичного розвитку прокуратури помітно лояльне відношення до українського народу, яке вилилося в тому, що періодично посади прокурорів займали українські представники.

Розділ 2 «Прокурорська діяльність на території України за часів Російської та Австро-Угорської імперії» складається з чотирьох підрозділів та присвячений характеристиці діяльності прокуратури за часів Російської імперії та Австро-Угорської імперії, а також дослідженню специфіки формування прокуратури в країнах Європи у період XVII-XX ст.

У підрозділі 2.1 *«Прокуратура за часів Російської імперії»* відзначено, що запровадження інституту стряпчих стало ще одним етапом розвитку правоохоронних органів в Російській імперії. Залежно від категорії до якої відносились стряпчі, вони наділялись певним колом повноважень, що стосувалися загального чи судового нагляду; розгляду заяв громадян; розгляд скарг, що стосувалися державної казни; підтримання позовних вимог в суді тощо.

Встановлено, що після судових реформ Олександра II прокуратура зазнала ще більшого розвитку та позитивних змін. Повноваження прокуратури заключалися вже не тільки в захисті державного майна та інтересів імператора, а й значну роль почали відігравати в кримінальному та цивільному судочинствах, адже їхніми повноваженнями було підтримання державного обвинувачення в суді, здійснення нагляду за однаковим і точним дотриманням законів на всіх стадіях, нагляд за місцями ув'язнення. Тобто, із наглядового органу інститут прокуратури перетворилася на орган кримінального переслідування осіб, які вчинили злочини.

Обгрунтовано, що прокуратура в Російській імперії будувалась та зазнавала розвитку за французьким зразком. Основною функцією правоохоронного органу, який запроваджувався Петром I був загальний нагляд, а саме: нагляд за виконанням законів, діяльністю роботи Сенату та її членів, а також контроль за державною казною. Починаючи з 1864 року, за правління Катерини II та Олександра II повноваження інституту прокуратури значно розширились. Даний орган почав виконувати функцію державного обвинувачення в судових процесах, нагляд за дізнанням і попереднім слідством, а також нагляд за місцями позбавлення волі. Тобто, основні етапи розвитку інституту прокуратури відбулися за правління Петра I, Катерини II та Олександра II. З проведеного нами аналізу можемо зробити висновок, що у процесі розвитку інститут прокуратури сформував свою мету, завдання та принципи діяльності, які діють і сьогодні. Тому нам залишається не повторити

помилки того часу та перейняти позитивний досвід задля удосконалення нинішнього стану органу прокуратури.

У підрозділі 2.2 «Специфіка прокурорської діяльності в Австро-Угорській імперії» визначено ключові події періоду створення та розвитку спеціалізованих прокуратур:

по-перше, заснування Галицької фінансової прокуратури та її експозитур. Так, Галицька фінансова прокуратура була створена, як орган, покликаний представляти інтереси держави в спорах, які виникли із господарських, цивільно-майнових та адміністративно-управлінських відносин. Прокуратура підпорядковувалась міністерству фінансів, а прокурор, який її очолював підпорядковувався міністру фінансів імперії на відміну від інших прокуратур, які функціонували в Австро-Угорській імперії. У складі Галицької фінансової прокуратури функціонувала експозитура у Кракові та ряд експозитур на території західноукраїнських земель.

По-друге, урегулювання діяльності Галицької фінансової прокуратури та її експозитур. Декілька років після створення Галицької фінансової прокуратури, її діяльність фактично не урегульовувалась на законодавчому рівні. Міністерством фінансів Австрії у 1855 році було прийнято тимчасову службову інструкцію для фінансових прокуратур, якою і було визначено компетенцію даного органу. Зокрема, наш аналіз наукової літератури засвідчив, що даною інструкцією було встановлено наступні повноваження Галицької фінансової прокуратури: представництво інтересів держави при вирішенні правових спорів (у тому числі, у справах, які належали до сфери нафтової промисловості, гірничої справи, скловиробних заводів, установ зв'язку, державних монополій, казенних маєтків, штрафів, що накладалися судами у спорах великих капіталістичних монополій (синдикатів, трестів); судове представництво у справах, предметом розгляду яких були державне майно та прирівняні до нього фонди, і, як наслідок - захист майнових інтересів держави; висунення звинувачень у судових спорах, що стосувалися державного майна; вироблення правових висновків; юридична допомога державним організаціям, їх консультації при укладанні юридичних; участь у реалізації правових актів, що стосувалися державного майна та фондів, які до них прирівнювалися.

по-третє, заснування Чернівецької фінансової прокуратури. До 1867 року повноваження Галицької фінансової прокуратури поширювались на території Галичини та Буковини, проте із створенням Буковинської фінансової прокуратури у місті Чернівці компетенція Галицької фінансової прокуратури поширювалась виключно на Галичину, а Буковинської фінансової прокуратури у місті Чернівці – на Буковину. При цьому, в Галицької фінансової прокуратури залишилась лише одна експозитура - у Кракові.

Резюмовано, що організації діяльності прокуратури на теренах українських земель, які були у складі Австро-Угорщини, на основі вище викладеного була створена за зразком європейського характеру, що відображається через продуктивний досвід що мав важливе значення для

створення цього інституту. Розширення повноважень фінансових прокуратур свідчить про те, що законодавець продовжував приділяти велику увагу діяльності фінансової прокуратури. Це можна пояснити тим, що Галичина, як багатий на сировинні ресурси регіон, сприяв наповненню державної казни. У свою чергу, розширення повноважень фінансових прокуратур сприяло становленню інституту представництва інтересів громадян і держави в суді. Дана службова інструкція діяла до 1918 року, тобто до розпаду Австро-Угорської імперії.

У підрозділі 2.3 «Правовий статус прокуратури у 1917-1922 рр.» підкреслено, що Західноукраїнська Народна Республіка стала взірцевим державним утворенням. Її діяльність була побудована на принципах демократизму. Українці мали змогу вчитися в ВУЗах, а після навчання вже йти працювати до органів прокуратури. Освіта в ЗУНР набула подальшого розвитку, що й стало причиною виховання освіченого молодого покоління. Тому, до встановлення радянської влади українська державність розвивалася належним чином. Період 1918 року був перехідним в аспекті прийняття великої кількості нормативно-правових актів та розбудови на українських територіях державних органів, в тому числі й прокуратури. Безумовно, цей період став великою ступеню для подальшого розвитку як української державності загалом, так і прокуратури зокрема.

Після ліквідації прокуратури у 1919 році була погіршена криміногенна ситуація, адже функцію обвинувачення було перекладено на відділи юстиції, зрозуміло, що ці органи не могли виконувати вказану функцію на достатньому рівні. Також, до судового нагляду прокуратури у юридичній літературі 1920-х рр. було віднесено не тільки відносили іноді не тільки відповідну діяльність органів прокурорського нагляду, а й внутрішньовідомчий контроль інших органів Наркомюсту, а також державний контроль Народного комісаріату робітничо-селянської інспекції і його місцевих органів. Отже, можна зробити висновок, що питання створення централізованого органу прокуратури постало дуже гостро, однак це питання повинно було вирішуватися якнайшвидше через підвищену криміногенну ситуацію в країні, тому необхідно переходити до наступного етапу розвитку прокуратури – 1921 року.

Підсумовано, що в радянській період прокуратура не була самостійним державним органом, а відділом Народного Комісаріату юстиції УСРР. Щодо функцій можна зазначити, що прокуратура одночасно здійснювала: нагляд за дотримання законів та кримінальне переслідування осіб, які вчинили злочин.

У підрозділі 2.4 «Формування прокуратури в країнах Європи у період XVII-XX ст.» проаналізувавши формування прокуратури в Німеччині у період XVII-XX століття, зроблено висновок, що даний процес хоч і відбувався під впливом французької моделі прокуратури, проте все ж був доволі своєрідним та характеризувався притаманними виключно йому особливостями. По-перше, прокурори Німеччини у цей період мали назву фіскалів, адже однією із їхніх функцій був контроль за податками та зборами. Проте, виключно податками компетенція фіскалами не обмежувалась, і характеризувалась ознаками саме

прокурорської діяльності. Якщо на початкових етапах прокурорам були характерні повноваження охорони інтересів казни, то далі поступово їхньою ключовою функцією стало здійснення кримінального переслідування. По-друге, варто враховувати, що прокуратура Німеччини на даному етапі пройшла дві стадії свого розвитку. Під час зародження та подальшого розвитку інституту фіскалів він був подібним до інституту прокуратури Франції на цій історичній епосі. У подальшому, із утворенням фіскалату Німецької імперії, прокурорська діяльність в Німеччині набула притаманних саме їй рис.

Розділ 3 «Українська прокуратура радянської доби» складається з трьох підрозділів, у яких розглянуто специфіку та особливості закономірностей функціонування прокуратури у довоєнний та післявоєнний період, а також окреслено правові орієнтири діяльності органів прокуратури у 1978-1991 рр.

У підрозділі 3.1 *«Повноваження органів прокуратури у 1922-1930-х рр.»* розкрито, що становлення органів прокуратури в 1922 – 1930-х роках свідчить про те, що в Українській РСР були повноваження самостійно приймати рішення, пов'язані із створенням органів державної влади, у тому числі й прокуратури. Саме тому, в цей період органи прокуратури УРСР формувались за відмінними від РСФРР засадах.

Період Радянської доби у 1922-1930-х роках у контексті повноважень органів прокуратури варто розцінювати як ключовий та фундаментальний, оскільки по-перше, на даному етапі відбулось створення органів прокуратури Української РСР; по-друге, подальший розвиток та функціонування прокуратури Радянської доби здійснювалось на основі засади, закладених в 1922 – 1930-х роках; по-третє, даний етап мав безпосередній вплив і на засади функціонування прокуратури в незалежній Україні. Тож, значення періоду 1922-1930-х років для становлення органів прокуратури України полягає у тому, що він став наступним періодом після того, як повалення монархії на російських землях спричинило беззаконність та свавілля серед населення.

Констатовано, що становлення та розвитку української радянської прокуратури нами було розділено на три часових проміжки:

1 етап – початковий (1922-1923 рр.) – на даному етапі було прийнято проект положення «Про прокуратуру», не підтриманий на з'їзді працівників юстиції. Для підготовки нового проекту було створено спеціальну комісію, яка підготувала другий проект положення «Про прокуратуру», розробленим із урахуванням зауважень працівників юстиції. У червні 1922 року було створено прокуратуру в УРСР та затверджено Положення про прокурорський нагляд, і даний орган розпочав своє функціонування;

2 етап - організаційний (1923-1929 рр.) – цей етап характеризується вирішенням ряду організаційних питань, пов'язаних із діяльністю прокуратури УРСР;

3 етап – еволюційний (1929-1930 рр.) – в цей період відбувалось удосконалення діяльності прокуратури УРСР. До підпорядкування

прокуратури було передано слідчих НКЮ. Розростався штат помічників Генерального прокурора УРСР, кожен із яких отримав повноваження у конкретній сфері. Організовано діяльність міжрайонних, міських та дільничних прокуратур.

У підрозділі 3.2 «Закономірності функціонування прокуратури у довоєнний період» акцентовано увагу на тому, що дослідження довоєнного періоду розвитку прокуратури викликає особливу зацікавленість через те, що СРСР вже пройшов період побудови основ державності і міг приступати до постановки більш високих завдань не лише внутрішнього, але й міжнародного рівня, що складно зробити без налагодженої системи нагляду за виконанням норм законодавства. Тож, прокуратура в цей період відігравала важливу роль, оскільки дотримання законності організовувало суспільство, що в подальшому позитивно проявилось у веденні бойових дій.

Перший етап функціонування прокуратури у довоєнний період знаходиться в часовому проміжку з 1930 по 1934 рр. Такі хронологічні рамки нами обрані із огляду на те, що даний період охопив декілька років, під час яких відбулось доповнення функцій прокуратури, а також створення адміністративного центру, який керував діяльністю прокуратури усього СРСР.

Так, подальше посилення ролі прокуратури в житті радянського суспільства викликало численні багаторічні дискусії про її роль і місце в системі радянської влади, які актуальні і сьогодні. Але не всі пам'ятають, що зміцнення політичної влади в той час, посилення авторитарних методів керівництва, інші негативні риси партійно-державного будівництва як в СРСР, так і в Україні не могли не позначитися на організації і діяльності прокуратури.

Другий етап досліджуваного періоду, окреслений 1934-1938 рр., характеризується наступним особливостями:

по-перше, було остаточно сформовано систему місцевих органів прокуратури УРСР.

До місцевих прокуратур було віднесено прокуратуру АМСРР, обласні прокуратури, міські прокуратури, окружні прокуратури та районні прокуратури. Створення такої структури було обумовлено поліпшенням нагляду за здійсненням законності та необхідністю територіального розширення впливу прокуратури.

по-друге, було розширено систему спеціалізованих прокуратур.

Зокрема, ми звернули увагу на діяльність транспортних прокурорів, які здійснювали нагляд за законністю в транспортній галузі. Як наслідок, було створено систему транспортних прокуратур. Аналогічним чином розвивалась водна прокуратура, яка також була створена у цей період, і яка здійснювала нагляд за розслідуванням і розглядом справ, пов'язаних із транспортною галуззю, а також загальний нагляд за дотриманням законів і директив Радянського Уряду щодо роботи водного транспорту. Ще однією спеціалізованою прокуратурою стала прокуратура по нагляду за виправно-трудовими установами (ВТУ), компетенція якої по суті була закладена у її

назві. При цьому, звернемо увагу на те, що у досліджуваний період система органи прокуратури УРСР зазнавала змін декілька разів.

по-третє, прокуратура УРСР перейшла у повне підпорядкування Прокурора СРСР.

Певний час прокуратура УРСР перебувала у подвійному підпорядкуванні Прокурора СРСР та народного комісара юстиції республіки. І лише в досліджуваний період прокуратура УРСР була виділені зі складу складу НКЮ союзних республік, і повністю підпорядкованпа Прокурору СРСР.

Третій етап функціонування прокуратури у довоєнний період від 1938 по 1941 рік, характеризується наступними особливостями:

по-перше, посилювався вплив держави на органи прокуратури.

По суті, в даний період втручання держави у діяльність прокуратури стало ще масштабнішим, ніж було до цього. У державі відбувався «пошук» ворогів народу, і прокуратура мала усіляко сприяти цим процесам. Зміни у організаційній структурі та вплив на діяльність прокуратури здійснювались таким чином, щоб максимально захистити інтереси партії у різноманітних сферах. У деяких сферах, наприклад, у сфері діяльності органів ОДПУ та виправно-трудоуних установ, нагляд прокуратури був обмежений в інтересах правлячого режиму, або відсутній взагалі. Прокурори, які відмовлялись діяти в інтересах правлячого режиму оголошувались ворогами народу і також піддавались репресіям. Тобто, фактично, прокурори допускали порушення законності та санкціонували репресії проти громадян в інтересах партії, а інакше самі ставали об'єктами репресій.

по-друге, зазнала змін кадрова політика в органах прокуратури.

Оскільки «вороги народу» були наявні і в органах прокуратури, було прийнято рішення відбирати тих прокурорів, які були готові слідувати партійній лінії, і саме їх призначати на здійснення нагляду за додержанням законності у тих справах, у яких вона відверто порушувалась. Прокурори стали одним із інструментів, які сприяли проведенню сталінських репресій, а ті прокурори, і їх право на порушення законності санкціонувалось на вищому партійному рівні.

У підрозділі 3.3 «Прокурорська діяльність у післявоєнний період» вказано, що перший період післявоєнного розвитку прокуратури не був насиченим на зміни у сфері діяльності органів прокуратури. Відбувалась відбудова держави після наслідків війни, і реформування прокуратури не було першочерговим завданням на цьому етапі. Прокуратура функціонувала на тих самих засадах що й раніше, просто на даному етапі змінились її задачі. Серед особливостей зазначеного етапу відзначимо наступні:

по-перше, змінилось завдання Прокуратури УРСР, яка тепер мала забезпечувати нагляд за додержанням законності під час відбудови народного господарства.

Так, Прокуратура УРСР мала забезпечувати охорону державного і суспільного майна, а також сприяти державі у розбудові зруйнованого війною

народного господарства. Також роль прокуратури полягала у забезпеченні законності при охороні державного і суспільного майна.

по-друге, війна позначилась на кадровому забезпеченні органів прокуратури.

Дуже велика кількість прокурорів у післявоєнний період не мали освіти та досвіду діяльності в цій сфері. Враховуючи ті критерії, які у довоєнний період були визначені як ключові (у тому числі, й щодо слідування партійній лінії). Тому велику увагу у даний період було присвячено підготовці нових кадрів з вищою юридичною освітою, їх навчання, підвищення ідеологічного рівня.

по-третє, після смерті Й. Сталіна розпочалась перебудова усього державного апарату, у тому числі й органів прокуратури.

Розпочався процес реабілітації репресованих за його режиму осіб, і органи прокуратури приймали активну участь у цих процесах. Було оголошено партійний курс на зменшення зловживань у демократії, що мало б звільнити органи прокуратури від обов'язку слідувати партійній лінії всупереч законності.

У підрозділі 3.4 «Правові орієнтири діяльності органів прокуратури у 1978-1991 рр.» відмічено, що функціонування та діяльність органів прокуратури у період від 1979 до 1985 року, було побудовано навколо Закону «Про прокуратуру», адже його прийняття стало важливою подією для інституту прокуратури. У першу чергу, це перший нормативно-правовий акт рівня закону, прийнятий щодо діяльності органів прокуратури. Також варто звернути увагу на те, що це останній спеціалізований законодавчий акт щодо діяльності прокуратури було прийнято ще 1955 року, а тому законодавство в даній сфері потребувало суттєвого оновлення.

Серед особливостей даного етапу відзначимо наступні:

по-перше, Закон «Про прокуратуру СРСР» став першим законом, прийнятим для урегулювання діяльності прокуратури Радянської держави.

Як нами відзначалось, на попередніх історичних етапах функціонування органів прокуратури регламентувалось постановами та положеннями. І лише в 1979 році було прийнято перший закон у цій сфері, який суттєво вплинув на правове регулювання діяльності прокуратури, адже відповідав вимогам часу, на відміну від законодавства, яке втратило чинність. Законом було регламентовано усі галузі діяльності органів прокуратури і він закріплював ряд прогресивних положень (наприклад, регламентовано здійснення загального нагляду органами прокуратури).

по-друге, прийняття Закону «Про прокуратуру СРСР» розширило повноваження прокуратури.

Так, прокурорам було надано право одержувати інформацію про стан законності та заходи щодо її забезпечення. Прокурори могли вимагати спеціалістів для проведення перевірок, а також на давати приписи щодо усунення явних порушень законів. Варто звернути увагу на повноваження опротестовувати акти державного арбітражу і народного контролю, а також на

право порушувати дисциплінарне провадження чи провадження про адміністративні правопорушення. З'явилися нові напрямки її діяльності, наприклад такі, як розробка разом з іншими державними органами заходів щодо запобігання злочинам та іншим правопорушенням, координація діяльності правоохоронних органів у боротьбі зі злочинами та іншими правопорушеннями та участь в удосконаленні законодавства і пропаганда радянських законів.

Україна, як й інші радянські держави, на початку 90-х років минулого століття почали приймати республіканське законодавство, всупереч радянському. Не зважаючи на усі спроби партійного керівництва повернути верховенство радянського законодавства в союзних державах, їм це не вдалось. Діяльність Прокуратури УРСР була ускладнена її підпорядкуванням Генеральному прокурору СРСР та функціями нагляду за виконанням союзних законів, в той час як на республіканському рівні приймалось нове законодавство. В результаті, Україна проголосила незалежність, і Прокуратура УРСР припинила своє існування.

Розділ 4 «Розвиток прокурорської діяльності в незалежній Україні» складається з чотирьох підрозділів, у яких розкрито основні тенденції розвитку правового регулювання прокурорської діяльності в незалежній Україні, деталізовано проблеми та недоліки правового регулювання прокурорської діяльності в Україні. Виокремлено напрями удосконалення функціонування прокурорської діяльності, зокрема з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду.

У підрозділі 4.1 «Основні тенденції розвитку правового регулювання прокурорської діяльності в незалежній Україні» встановлено, що сутність тенденції перехідної діяльності прокурорів за час впровадження європейських стандартів – представництво ними інтересів держави в суді носить комплексний характер, адже з одного боку – це функція прокуратури, з іншого – правовідносини. Зауважимо, що ні в Конституції, ні в Законі України «Про прокуратуру» чітко не окреслено види судових процесів, в яких прокурор може представляти інтереси держави. Такий висновок можна зробити на основі положень окремих процесуальних кодексів, які визначають характер такої діяльності та її зміст. Функція прокурора на представництво інтересів громадянина або держави в суді визначається як така, що діє у випадках, передбачених законом. Зазвичай вважається, що вона реалізується прокурором безпосередньо при здійсненні цивільного, господарського, кримінального, адміністративного судочинства. Позитивною новелою вважаємо закріплення у новому Законі України «Про прокуратуру» вичерпного переліку функцій, що здійснюються прокуратурою з посиланням на Конституцію України.

Недоліком наявного правового регулювання є звужене розуміння підтримання державного обвинувачення. Зазначимо, що станом на сьогодні правове регулювання тяжіє до перспективи розширення функції державного обвинувачення, що здійснюється прокурором. Зважаючи на подання про тримання під вартою, продовження строків тримання під вартою або

санкціонування оперативно-розшукових чи слідчих дій, прокурор аж ніяк не виступає державним обвинувачем, оскільки ним ще не порушено державне обвинувачення (особа вважається обвинуваченою з моменту направлення обвинувального висновку до суду). Також зауважимо, що на контрольних стадіях кримінального провадження прокурор може продовжувати підтримувати державне обвинувачення, зокрема, наполягаючи на скасуванні виправдувального вироку, або, навпаки, на закритті кримінального провадження через недоведеність винуватості особи у вчиненні кримінального правопорушення. Наголошено, що реалізація основних, найважливіших функцій прокуратури підлягає розширенню і переформатуванню з «нагляду» на «партнерські взаємовідносини» із державою та громадянином. А тому посилюється і правозахисний аспект прокурорської діяльності із відповідним правовим регулюванням даної сфери за допомогою централізованого, єдиного підходу.

Резюмовано наступні напрями актуалізації антикорупційної (координаційної) прокурорської діяльності: 1) попередження корупційних проявів та прогнозування щодо конкретних посад, місць і людей, що уражені цією «суспільною хворобою»; 2) виявлення кримінальних корупційних правопорушень і притягнення до відповідальності винних осіб у вчиненні корупційних діянь; 3) здійснення заходів запобігання та протидії корупції, координацію таких заходів, забезпечення їх системного, послідовного і періодичного характеру.

У підрозділі 4.2 «Проблеми та недоліки правового регулювання прокурорської діяльності в Україні» визначено комплексність проблем загального нагляду, адже перерозподіл функції прокуратур з врахуванням скасування інституту загального нагляду повинен враховувати потреби у забезпеченні основоположних прав і свобод людини і громадянина. Поряд з тим, на наш погляд, повинні бути виокремлені конкретні сфери, де варто передбачити можливість здійснення прокурорами загального нагляду (доступ до інформації та звернення громадян тощо).

Для вирішення цієї проблеми, на нашу думку, варто внести наступні зміни до Закону України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 року № 1697-VII:

1) внести зміни до пункту 1 Перехідних положень даного нормативно-правового акту з метою розширення кола сфер, на які поширюється нагляд прокуратури. Його зміст із урахуванням таких змін міг би бути наступним:

«1. Прокуратура виконує функцію нагляду за додержанням прав і свобод людини і громадянина, додержанням законів з цих питань органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами, за можливістю доступу громадян до інформації, за дотриманням прав і свобод людини в контексті звернення громадян до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, засобів масової інформації, посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків із зауваженнями,

скаргами та пропозиціями, виключно у формі представництва інтересів громадянина або держави в суді».

Але при цьому, зазначено, що перелік сфер, на які мав би поширюватись нагляд прокуратури міг би бути значно ширшим;

2) варто привести зміст Закону України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 року № 1697-VII у відповідність до розширеної функції нагляду прокуратури, тобто урегулювати нагляд у кожній із тих сфер, які будуть визначені у перехідних положеннях.

Констатовано широке коло проблем в частині добору кадрів на посади прокурора, що охоплює відсутність необхідних механізмів для добору кандидатів на посади прокурорів при врахуванні європейського досвіду проведення незалежного оцінювання та стажування. Зауважимо, що наведений нами перелік невичерпний і підлягає розширеному аналізу, адже ми зазначили лише окремі проблеми правового регулювання прокурорської діяльності в Україні, а не весь їх комплекс.

Автором відзначено, що недостатньо розробленим є оновлений механізм представництва прокурором інтересів громадянина або держави в суді в частині необхідності підтверджувати прокурору наявність підстав для здійснення такого представництва. Більше того, вважаємо, що діяльність прокуратури повинна бути наближена до інтересів громадян, а тому не має послаблюватися зв'язок між здійсненням прокурорами функції представництва та персональною відповідальністю прокурорів за реалізацію своїх повноважень в цій частині. На нашу думку, даний недолік міг би бути вирішений шляхом встановлення в нормах Закону України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 року № 1697-VII чіткого механізму підтвердження прокурором наявності підстав для здійснення представництва особи в суді.

У підрозділі 4.3 «Напрями удосконалення функціонування прокурорської діяльності» розглянуто цілісно систему напрямів вдосконалення законодавства з врахуванням тих особливостей, що визначені нами у попередньому підрозділі:

1. Створення правових механізмів для реалізації загального нагляду у певних конкретних сферах поряд із його загально-предметним скасуванням (внесення змін до Закону України «Про прокуратуру» в частині поширення загального нагляду на сферу доступу до публічної інформації, звернення громадян, охорони державної таємниці тощо);

2. Удосконалення процедури добору, призначення, просування та переміщення прокурорів по службі, а також вдосконалення процедури їх дисциплінарної відповідальності (визначення критеріїв «морально-ділових якостей», розмежування видів відповідальності);

3. Налагодження громадського контролю за прокурорською діяльністю (визначення у Розділі Закону України «Про прокуратуру» «Державний і громадський контроль за діяльністю прокуратури» повноважень територіальної громади на висловлення недовіри прокурору відповідного рівня);

4. Вдосконалення повноважень прокурора в межах досудового розслідування;

5. Модернізація функцій прокуратури з огляду на потреби громадянського суспільства, що включає: а) врегулювання на законодавчому рівні організаційної побудови системи прокуратур різних рівнів; б) вдосконалення правозахисної функції прокурора; в) вдосконалення судово-представницької функції; г) вдосконалення наглядових функцій; ґ) вдосконалення функції державного обвинувачення; д) вдосконалення координаційної та інших функцій.

6. Встановлення нових вимог для притягнення прокурорів до юридичної відповідальності за правопорушення.

Підсумовано, що наразі існує проблема визначення переліку органів, на які поширюється координаційна функція прокуратури. Такий перелік є відкритим, оскільки поширюється «на всі інші органи, що виконують правоохоронні функції». Більше того, обґрунтованої критики заслуговує положення про включення в цей перелік органів рибоохорони та органів контрольно-ревізійної служби, адже для них виконання правоохоронної функції не є основним видом діяльності. Крім теоретичного, така проблема носить і вагомим практичне значення, оскільки потребує вдосконалення переліку органів, на які поширюється координаційна функція прокуратури. Вважаємо за необхідне передбачити закритий перелік таких органів та визначити їх чітку функціональну спрямованість. Для таких органів виконання правоохоронної функції повинно бути пріоритетним.

У підрозділі 4.4 «Позитивний зарубіжний досвід діяльності прокуратури та шляхи його запозичення для України» на основі досвіду США запропоновано наступні зміни до чинного законодавства:

1) доповнити Розділ IV Закону України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 року № 1697-VII ще однією статтею наступного змісту:

«Стаття 27. Надання юридичних консультацій іншим державним органам.

1. Прокурор надає юридичні консультації іншим державним органам з питань правозастосовчої діяльності, чи з інших правових питань.

2. Юридична консультація прокурора надається у відповідь на письмовий запит, оформлений та поданий у встановленому законом порядку.

3. Відповідь на письмовий запит надається у вигляді офіційного документу та має рекомендаційний характер»;

2) привести у відповідність до цих змін зміст Закону України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 року № 1697-VII;

3) прийняти типові форми для письмового запиту до прокурора з питань правозастосовчої діяльності та для відповіді прокурора на письмовий запит».

Зроблено висновок, що у правовій системі США існує дуже багато здобутків для запозичення наступного позитивного зарубіжного досвіду:

1) розвиток прокурорського самоврядування через створення в Україні асоціацій прокурорів одного рівня;

2) в Україні потрібно було б наділити прокурорів повноваженням надавати юридичні консультації іншим державним органам;

3) поняття «морально-ділові якості», яке фігурує а українському законодавстві, також могло б прив'язуватися до таких «рекомендацій» від кола юристів-практиків, які були б умовою добору кандидатів на посади прокурорів;

4) передбачити серед консультантів судів так званих «соліситорів» або «радників з правових питань»;

5) слід передбачити можливість прокурорських працівників формально займатися і адвокатською практикою, крім випадків представництва в окремих категоріях справ, зокрема кримінальних.

Проведено аналіз досвіду Великобританії щодо діяльності прокуратури. Оскільки система «баристер – соліситор» не притаманна Україні як така, то варто було б запровадити можливість днів-консультацій адвокатів у прокурорів. Така взаємодія покращила б і умови забезпечення прав людини і громадянина в суді, і умови підтримання державного обвинувачення. При цьому варто враховувати, що таке консультування не повинно бути одностороннім, а має носити характер взаємності. На нашу думку, для реалізації такої практики в законодавстві України, було б доцільно внести наступні зміни до чинного законодавства України:

1) із урахуванням раніше запропонованих змін до законодавства, додатково доповнити Розділ IV Закону України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 року № 1697-VII статтею наступного змісту:

«Стаття 28. Надання юридичних консультацій адвокатам.

1. Прокурор надає юридичні консультації адвокатам з питань правозастосовчої діяльності у визначені його трудовим розпорядком дні.

2. Юридична консультація прокурора надається у відповідь на письмовий запит, оформлений та поданий адвокатом у встановленому законом порядку.

3. Відповідь на письмовий запит надається прокурором особисто у визначені його трудовим розпорядком. При цьому, консультування адвоката може носити характер взаємності;

2) привести у відповідність до цих змін зміст Закону України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 року № 1697-VII;

3) прийняти типові форми для письмового запиту адвоката до прокурора щодо надання юридичної консультації».

Із досвіду встановлення і визначення прокурорської діяльності у Великій Британії можна встановити наступні шляхи запозичення зарубіжного досвіду для України:

1) варто забезпечити вимоги до посади Генерального прокурора в частині участі відповідного кандидата в органах прокурорського самоврядування;

2) варто було б запровадити можливість взаємних днів-консультацій адвокатів у прокурорів.

Відзначено позитивний досвід пострадянських держав щодо закріплення протесту прокурора, якого наразі в Україні не передбачається. Також доцільно було б в Україні, як це передбачено в конституціях більшості держав СНД передбачити у Генеральній прокуратурі права законодавчої ініціативи. Для цього необхідно внести зміни до чинного законодавства України:

1) необхідно внести зміни до статті 93 Конституції України та сформулювати її зміст наступним чином:

«Стаття 93. Право законодавчої ініціативи у Верховній Раді України належить Президентові України, народним депутатам України, Кабінету Міністрів України та Генеральному прокурору.

Законопроекти, визначені Президентом України як невідкладні, розглядаються Верховною Радою України позачергово»;

2) внести зміни до частини 1 статті 9 Закону України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 року № 1697-VII наступного змісту:

«1. Генеральний прокурор:

[...] 9³) вносить проекти законів на розгляд Верховної Ради України відповідно до вимог Регламенту Верховної Ради України [...].»;

3) внести зміни до частини 1 статті 89 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 № 1861-VI та сформулювати її зміст наступним чином:

«1. Право законодавчої ініціативи у Верховній Раді України належить Президентові України, народним депутатам України, Кабінету Міністрів України та Генеральному прокурору [...].

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне узагальнення й нове вирішення наукової проблеми, яке полягало в тому, щоб на підставі аналізу чинного національного законодавства та здобутків у правовій доктрині теорії та історії держави і права розкрити зміст теоретико-порівняльного аналізу історії формування прокуратури та прокурорської діяльності, а також розробити пропозиції щодо тенденцій подальшого розвитку даного інституту на сучасному етапі України. За результатами дослідження сформульовано нижченаведені основні висновки.

1. Здебільшого в країнах Стародавнього світу не спостерігається правове закріплення інституту прокуратури. Аналізуючи судовий процес, дійшли висновку, що представників сторони потерпілого не існувало, судовий процес міг розпочинатися тільки з ініціативи сторін, права яких було порушено. Але хочемо зауважити, що у Стародавньому Єгипті існував яскравий прояв прокурорів, які захищали права потерпілих, здійснювали контроль за населенням та запобігали прояву корупції в країні. В більшості державах державний устрій полягав в тому, що прокурори здійснювали роль помічників імператорів. Нами наведено наступні етапи створення і розвитку прокурорів в

Стародавніх державах, а саме: А) Прояви прокурорської системи в тогочасних офіційних документах та законах (Кодекс законів Стародавнього Китаю, Закони Хаммурапі, Закони Ману). Б) Участь прокурорів в судовому процесі (1 пол. I тисячоліття до н. е.). Через стрімкий розвиток держав постала гостра необхідність осіб, котрі будуть представляти права та інтереси населення в судовому процесі. Цими особами і стали прокурори. В) Створення прокурорів імператорами (2 пол. I тисячоліття до н. е.). На даному етапі запроваджувалась посада службовця імператора, діяльність якого дещо була схожою на повноваження сучасних прокурорів, а саме: контроль за населенням, нагляд за землями володарів держави, збір податків та ін.

2. Проведений аналіз історії становлення та розвитку прокуратури у період із IX по XV ст. дає змогу нам наголосити на тому, що за часів Київської Русі прокурорів не існувало, однак були відповідні державні службовці, які виконували функції з нагляду за дотриманням законодавства. Щодо судового представництва, то представниками в судах могли бути фактично будь-які особи, частіше всього родичі позивача, яких позивач долучав до судових засідань. Прокурор отримав можливість офіційно представляти в судах державу лише на початку XIV ст., коли у Франції була проведена відповідна реформа.

В період з IX по XV ст., на нашу думку, відбувся переламний момент у розвитку прокуратури, який вплинув на подальші тенденції росту даного державного інституту, а саме реформа прокуратури в 1302 р. у Франції. Про важливість прокуратури для суспільства цього періоду можна сказати багато схвальних відгуків, однак вона ще стала організованим механізмом, а тому не могла на високому рівні здійснювати нагляд за дотриманням законодавства. Більш краще прокурори себе проявляли на судових засіданнях тому, що це було більш звичним явищем, яке пройшло крізь тисячоліття.

3. Періодизація етапів становлення та розвитку прокуратури в проміжок часу від XV по XVIII ст. складається з таких хронологічних рамок:

1) Період XV – середина XVI ст. Варто зазначити, що у ці часові рамки прокуратура особливо не розвивалася, адже за Великого князівства Литовського найвагомим для дистрикцій даного регіону була імплементація законодавства до стандартів магдебурзького права, проте цей період у правовому аспекті слугував базисом для формування тенденцій розвитку прокуратури як вагової складової для забезпечення та охорони правопорядку.

2) Період з середини XVI до початку XVII ст. Слід відзначити ключові події цього часу це і утворення Речі Посполитої, і виникнення Трибуналу, до якого входили прокурори. В цілому на даному етапі прокурори почали отримувати відносну самостійність для здійснення своєї діяльності, а також польською владою на посади прокурорів призначалися і українці, що свідчить про адекватне відношення до українців.

3) Період з початку XVII по початок XVIII ст. Даний історичний період становлення та розвитку прокуратури закінчується на початку XVIII століття, а саме до 1722 року, коли більша кількість українських земель починають

поступово відходити до складу створеної Російської імперії відповідно починається новим період української історії держави і права в цілому та прокуратури зокрема.

4. Прокуратура в Російській імперії будувалась та зазнавала розвитку за французьким зразком. Основною функцією правоохоронного органу, який запроваджувався Петром I був загальний нагляд, а саме: нагляд за виконанням законів, діяльністю роботи Сенату та її членів, а також контроль за державною казною. Починаючи з 1864 року, за правління Катерини II та Олександра II повноваження інституту прокуратури значно розширились. Даний орган почав виконувати функцію державного обвинувачення в судових процесах, нагляд за дізнанням і попереднім слідством, а також нагляд за місцями позбавлення волі. Тобто, основні етапи розвитку інституту прокуратури відбулися за правління Петра I, Катерини II та Олександра II. З проведеного нами аналізу можемо зробити висновок, що у процесі розвитку інститут прокуратури сформував свою мету, завдання та принципи діяльності, які діють і сьогодні. Тому нам залишається не повторити помилок того часу та перейняти позитивний досвід задля удосконалення нинішнього стану органу прокуратури.

5. Аналіз першого періоду становлення прокурорської діяльності в Австро-Угорській імперії (1849-1855 рр.) дозволяє виділити наступні події, які стали ключовими для подальшого розвитку досліджуваного нами інституту:

по-перше, на даному етапі було сформовано систему органів прокуратури, яка не була характерною для попередніх історичних періодів та відповідала європейським зразкам організації діяльності даних органів;

по-друге, на даному етапі було прийнято велику кількість нормативно-правових актів, які урегулювали прокурорську діяльність.

по-третє, компетенція прокурорів, встановлена у вищепроаналізованих актах законодавства, була значно ширшою, аніж на попередніх історичних етапах.

6. Проаналізувавши правовий статус прокуратури у період 1922 року необхідно зазначити, що цей орган було створено в РСФРР у травні цього ж року, але перший проект був провалений через асоціювання цього поняття з насильством. Про причину її заснування досі не можна сказати чітко. Але, ймовірно, що створення цього органу пов'язане саме із переходом до будівництва нової держави, певним правовим свавіллям та необхідністю створення революційної законності. В радянській прокуратурі не була самостійним державним органом, а відділом Народного Комісаріату юстиції УСРР. Щодо функцій можна зазначити, що прокуратура одночасно здійснювала: нагляд за дотримання законів та кримінальне переслідування осіб, які вчинили злочин.

7. Наше дослідження дозволяє сформулювати наступну хронологію, згідно якої відбувалось формування прокуратури в країнах Європи у період XVII-XX ст.:

1 етап - підготовчий (1 століття до нашої ери – XVI століття) – на даному етапі відбувалось створення передумов для подальшого формування прокуратури в країнах Європи. В багатьох країнах функціонували інститути близькі за своєю сутністю до інституту прокуратури, проте які не являє собою інститут прокуратури. Наприклад, в Римській імперії функціонував інститут прокураторів. Прокуратори мали ознаки як адвокатів, так і прокурорів, проте ще не були прокурорами. У Франції функціонували королівські прокурори, втім їхньою ключовою задачею був захист інтересів монарха, а не держави та її громадян, тому королівських прокурорів також не варто ототожнювати із прокурорами у сучасному розумінні. Схожі процеси відбувались в цей період і в Англії. Проте, в той самий час, варто враховувати, що завдяки таким інститутам було закладено фундамент для подальшого запровадження та розвитку інституту прокуратури;

2 етап – зароджувальний (кінець XVI - початок XVII століття) - у цей період відбулось зародження прокуратури в країнах Європи у тому вигляді, у якому вона функціонує і сьогодні. У даному контексті, в першу чергу варто відзначити Францію, у якій станом на кінець XVI століття вже функціонувало спеціальне законодавство про прокуратуру, а сама прокуратура виконувала функції, близькі до тих, які виконують сучасні прокуратури. Приблизно у цей же період відбулось зародження прокуратури у Німеччині, проте тогочасна прокуратура мала небагато подібних рис із сучасним розумінням компетенції даного органу;

3 етап – еволюційний (XVII – XIX століття) – на даному етапі відбувалась поступова еволюція вже сформованих інститутів прокуратури європейських держав, розширювалась компетенція даного органу. Наприклад, у Франції в 1670 році повноваження прокурорів було доповнено пред'явленням обвинувачення у справах про злочини, що передбачали покарання, пов'язані з ганьбою чи фізичними стражданнями, а у 1792 році – підтриманням обвинувачення в суді. В Німеччині в цей період поступово участь прокурора ставала обов'язковою для деяких категорій справ, а прокуратури утворювались на усіх без виключення землях;

4 етап – затверджувальний (XIX - XX століття) – етап остаточного формування прокуратур європейських держав. Зокрема, у Франції прокуратура була сформована у вигляді, наближеному до сучасного, на початку XIX століття. Італія, яка взяла за основу французьку модель, закінчила побудову своєї прокуратури в середині XX століття. В Англії до XX століття активно вносились зміни до законодавства про прокуратуру.

8. Проаналізувавши функції прокуратури 30-х років минулого століття, можна дійти висновку, що безмежна сфера прокурорського нагляду, яка охоплювала всі аспекти суспільного життя в державі, діяльність всіх державних органів, у тому числі судів, широкі повноваження прокуратури з питань кримінального переслідування свідчать про наявність у тогочасному суспільстві проблем, що певною мірою аналогічні до проблеми, які існували під час зародження Російської імперії на початку XVIII століття і які Петро I

вирішував, запроваджуючи інститут прокуратури. До таких проблем, зокрема, можна віднести: дуже низьку виконавчу дисципліну на всіх рівнях державного управління; невідповідність політики держави інтересам широких верств населення; низьку правосвідомість населення; низький освітній, моральний та культурний рівень переважної більшості керівних працівників державного апарату, особливо в низових ланках.

9. Етап діяльності прокуратури у 1934-1938 рр. характеризується наступними особливостями:

по-перше, було остаточно сформовано систему місцевих органів прокуратури УРСР.

До місцевих прокуратур було віднесено прокуратуру АМСРР, обласні прокуратури, міські прокуратури, окружні прокуратури та районні прокуратури. Створення такої структури було обумовлено поліпшенням нагляду за здійсненням законності та необхідністю територіального розширення впливу прокуратури.

по-друге, було розширено систему спеціалізованих прокуратур.

Зокрема, ми звернули увагу на діяльність транспортних прокурорів, які здійснювали нагляд за законністю в транспортній галузі. Як наслідок, було створено систему транспортних прокуратур. Аналогічним чином розвивалась водна прокуратура, яка також була створена у цей період, і яка здійснювала нагляд за розслідуванням і розглядом справ, пов'язаних із транспортною галуззю, а також загальний нагляд за дотриманням законів і директив Радянського Уряду щодо роботи водного транспорту. Ще однією спеціалізованою прокуратурою стала прокуратура по нагляду за виправно-трудовими установами (ВТУ), компетенція якої по суті була закладена у її назві. При цьому, звернемо увагу на те, що у досліджуваній період система органів прокуратури УРСР зазнавала змін декілька разів.

по-третє, прокуратура УРСР перейшла у повне підпорядкування Прокурора СРСР.

Певний час прокуратура УРСР перебувала у подвійному підпорядкуванні Прокурора СРСР та народного комісара юстиції республіки. І лише в досліджуваній період прокуратура УРСР була виділені зі складу складу НКЮ союзних республік, і повністю підпорядкована Прокурору СРСР.

10. Серед особливостей розвитку органів прокуратури у період з 1955 по 1965 рік нами виділено наступні:

по-перше, на даному етапі було прийнято нове Положення «Про прокурорський нагляд в СРСР».

Це означало, що кривавий політичний терор у державі завершено, і закріплені у попередньому положенні завдання прокуратури вже не відповідали цілям прокуратури на даному етапі. Серед повноважень прокуратури залишився нагляд за однаковим та правильним застосуванням законів СРСР, союзних і автономних республік, але при цьому були поновлені демократичні принципи її діяльності. Органи прокуратури тепер підпорядковувались виключно Генеральному прокурору. Також зазнали змін

завдання та функції прокуратури – тепер головним завданням прокуратури було зміцнення в СРСР соціалістичної законності та охорону суспільних відносин та прав й інтересів фізичних, юридичних осіб і держави від протиправних посягань, а сутність функцій була зведена до нагляду за забезпеченням законності у різних сферах.

по-друге, відбулось остаточне закріплення єдиної централізованої системи прокуратури, яка у наступні історичні періоди вже не зазнавала суттєвих змін.

Так, систему прокуратури Радянського Союзу очолив Генеральний прокурор СРСР, який призначався Верховною Радою СРСР, відповідав перед нею та був їй підзвітний. У свою чергу, Генеральний прокурор СРСР призначав прокурорів союзних і автономних республік, країв і областей, тобто, він призначав у тому числі й прокурора УРСР.

по-третє, було запроваджено нові методи діяльності органів прокуратури.

Наприклад, прокуратура Української РСР розпочала впровадження комплексних перевірок додержання законності на підприємствах у разі наявності підстав, які свідчили про необхідність такої перевірки (наприклад, скарги). У процесі комплексної перевірки, прокурори перевіряли дотримання норм трудового законодавства, техніку безпеки, проводили особистий прийом громадян, проводили збори активу підприємства або загальні збори робітників.

11. Кінець радянської доби (1979-1991 рр.) ознаменувався тим, що Закон «Про прокуратуру СРСР» 1979 р. став першим законом, прийнятим для урегулювання діяльності прокуратури Радянської держави, яким було суттєво удосконалено правове регулювання функціонування прокуратури – були розширені її повноваження, з'явилися нові напрямки її діяльності, було висунуто нові вимоги до прокурорів. Паралельно із цим суттєво погіршилась криміногенна ситуація в державі, і боротьба з нею велась у тому числі під наглядом органів прокуратури. Значний вплив на даний етап мало прийняття республіканського законодавства, якому було надано верховенство над союзним законодавством. Даний період продемонстрував, що державна політика спрямована на демократизацію суспільних відносин, в цілому, та органів прокуратури, зокрема, не завжди приносить позитивні результати її ініціаторам.

12. Стратегічною метою виокремлення тенденції незалежності прокуратури від інших органів державної влади має стати становлення її як самостійної системи органів державної влади, що знаходиться поза межами поділу на три гілки влади і не підпорядковується жодній із них, проте займає чільне місце в механізмі стримувань та противаг.

Тенденція здійснення антикорупційної діяльності в межах прокурорської діяльності повинна передбачати розроблення своєрідного механізму «стримувань та противаг», який забезпечить незалежність прокурорської

діяльності в державному механізмі забезпечення та захисту прав та свобод людини і громадянина.

13. У світлі майбутньої атестації працівників прокуратури, на нашу думку, важливо, щоб в атестаційних комісіях брали участь представники громадськості, що буде додатковим показником партнерських відносин між прокуратурою і людиною, а також додатковою гарантією прозорості проведення атестації. Для цього пропонуємо внести до пункту 4 Порядку проходження прокурорами атестації зміни та сформулювати його зміст наступним чином:

«4. Порядок роботи, перелік і склад кадрових комісій визначаються відповідними наказами Генерального прокурора.

До складу кадрових комісій можуть бути включені за згодою народні депутати України, працівники громадських, правозахисних організацій, представники громадськості та засобів масової інформації».

14. Для вирішення проблем добору кадрів на посади прокурора доцільно повернути в дію та внести зміни до статті 33 Закону України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 року № 1697-VII для отримання кандидату на посаду прокурора знань та навичок практичної діяльності, складання процесуальних документів, вивчення правил прокурорської етики, і сформулювати її зміст наступним чином:

«1. Кандидат на посаду прокурора проходить протягом одного року спеціальну підготовку у Тренінговому центрі прокурорів України з метою отримання знань та навичок практичної діяльності на посаді прокурора, складання процесуальних документів, вивчення правил прокурорської етики.

Спеціальна підготовка завершується проходженням кандидатом стажування у відповідності до Положення про порядок стажування в органах прокуратури України.

Після спеціальної підготовки та проходження стажування в органах прокуратури України, кандидат на посаду прокурора складає іспит у вигляді анонімного тестування та практичного завдання [...].

[...] 4. За результатами проходження кандидатом на посаду прокурора спеціальної підготовки та стажування Тренінговий центр прокурорів України приймає вмотивоване рішення про успішне чи неуспішне її проходження, копія якого вручається кандидату на посаду прокурора [...].

[...] 7. Кандидат на посаду прокурора, який не пройшов спеціальну підготовку або не пройшов стажування успішно, після закінчення строку на оскарження рішення Тренінгового центру прокурорів України (у разі якщо скарга не була подана) або за результатами розгляду скарги, у задоволенні якої було відмовлено, виключається відповідним органом, що здійснює дисциплінарне провадження, з резерву на заміщення вакантних посад прокурорів [...].».

15. Запропоновано наступні зміни до чинного законодавства на основі досвіду США:

1) внести зміни до статті 67 Закону України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 року № 1697-VII та сформулювати її зміст наступним чином:

«Стаття 67. Національна асоціація прокурорів.

1. Найвищим органом прокурорського самоврядування є Національна асоціація прокурорів.

Національна асоціація прокурорів є постійно діючим органом прокурорського самоврядування.

2. Національна асоціація прокурорів:

1) проводить всеукраїнські конференції прокурорів;

2) організовує засідання комітетів Національної асоціації прокурорів;

3) виконує інші функції згідно чинного законодавства»;

2) доповнити Закон України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 року № 1697-VII статтею 67-1 та продублювати у її змісті положення чинної статті 67 Закону України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 року № 1697-VII;

3) прийняти спеціальне положення, яке має урегулювати діяльність Національної асоціації прокурорів.

16. Вважаємо позитивним досвід пострадянських держав щодо закріплення протесту прокурора, якого наразі в Україні не передбачається. Також доцільно було б в Україні, як це передбачено в конституціях більшості держав СНД передбачити у Генеральній прокуратурі права законодавчої ініціативи. Для цього необхідно внести зміни до чинного законодавства України:

1) необхідно внести зміни до статті 93 Конституції України та сформулювати її зміст наступним чином:

«Стаття 93. Право законодавчої ініціативи у Верховній Раді України належить Президентові України, народним депутатам України, Кабінету Міністрів України та Генеральному прокурору.

Законопроекти, визначені Президентом України як невідкладні, розглядаються Верховною Радою України позачергово»;

2) внести зміни до частини 1 статті 9 Закону України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 року № 1697-VII наступного змісту:

«1. Генеральний прокурор:

[...] 9³) вносить проекти законів на розгляд Верховної Ради України відповідно до вимог Регламенту Верховної Ради України [...].»;

3) внести зміни до частини 1 статті 89 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 № 1861-VI та сформулювати її зміст наступним чином:

«1. Право законодавчої ініціативи у Верховній Раді України належить Президентові України, народним депутатам України, Кабінету Міністрів України та Генеральному прокурору [...].

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія:

1. Струневич О.П. Історико-правові основи прокурорської діяльності на території нинішньої України : монографія. 2020. 404 с.

Національні статті:

2. Струневич О.П. Порівняльно-правовий аналіз Законів України «Про прокуратуру» 1991 р. та 2014 р. *Соціальне право*. 2019. № 4. С. 135-142.

3. Струневич О.П. Прокуратура за часів Російської імперії. 2017. № 1. С. 137-141.

4. Струневич О.П. Прокурорська діяльність у період з XV – до поч. XVIII ст. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. № 1, Т. 1. С. 76-82.

5. Струневич О.П. Прокурорська діяльність на території України за часів Російської та Австро-Угорської імперії. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. № 2, Т. 4. С. 93-101.

6. Струневич О.П. Специфіка прокурорської діяльності в Австро-Угорській імперії. *Юридична наука*. 2019. № 2. С. 99-105.

7. Струневич О.П. Правовий статус прокуратури у 1917-1922 рр. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2018. Випуск 50. Т. 4. С. 153-161.

8. Струневич О.П. Особливості становлення прокуратури у період від початку н.е. до другої половини II ст. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2019. Випуск 54. Т. 4. С. 182-191

9. Струневич О.П. Формування прокуратури в країнах Європи у період XVII-XVIII ст. *Юридична наука*. 2019. № 3. С. 76-81

10. Струневич О.П. Формування прокуратури в країнах Європи у період XIX-XX ст. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Випуск 1. Том 4. С. 96-102.

11. Струневич О.П. Українська прокуратура радянської доби. *Юридична наука*. 2019. № 4. С. 140-146.

12. Струневич О.П. Повноваження органів прокуратури у 1922-1923 рр. *Соціальне право*. 2020. №1. С. 120-124.

13. Струневич О.П. Повноваження органів прокуратури у 1924-1930-х рр.. *Юридична наука*. 2019. № 5. С. 87-93.

14. Струневич О.П. Закономірності функціонування прокуратури у довоєнний період. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Вип. 1. Т. 4. С. 69-74.

15. Струневич О.П. Прокурорська діяльність у післявоєнний період. *Актуальні питання вітчизняної юриспруденції*. 2019. Спецвипуск. Том 2. С. 111-118.

16. Струневич О.П. Правові орієнтири діяльності органів прокуратури у 1978-1985 рр. *Соціальне право*. 2020. № 2. С. 139-146.

17. Струневич О.П. Проблеми сучасного стану діяльності прокуратури та шляхи їх вирішення. *Держава та регіони. Серія: право*. 2020. №1. Том 2. С. 20-24.

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав:

18. Струневич О.П. Особливості становлення прокуратури до часів утворення Київської Русі. *Право и политика*. 2019. № 2. С. 202-208.
19. Струневич О.П. Теоретико-правовий аспект розвитку прокуратури в IX-XV ст. *Право и политика*. 2019. № 3. С. 123-128.
20. Струневич О.П. Історико-правовий аналіз повноважень органів прокуратури на початку 1920-х рр. *Право и Закон*. 2019. № 2. С. 87-95.
21. Струневич О.П. Виникнення і розвиток прокуратури в країнах світу. *Visegrad journal on human rights* (Республіка Словаччина). 2018. № 6/2. С. 164-172.
22. Струневич О.П. Загальнотеоретична характеристика передумов зародження прокуратури в різних країнах світу. *Visegrad journal on human rights* (Республіка Словаччина). 2017. № 6/2. С. 149-157.

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

23. Струневич О.П. Діяльність органів прокуратури у 1985-1991 рр.. *Право як ефективний суспільний регулятор*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 15–16 лютого 2019 р. Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2019. С. 89-90.
24. Струневич О.П. Розвиток прокурорської діяльності за незалежної України. *Актуальні проблеми реформування системи законодавства України*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 25-26 січня 2019 року. Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2019. С. 114-116
25. Струневич О.П. Основні тенденції розвитку правового регулювання прокурорської діяльності. Науково-практичний семінар «Актуальні питання функціонування системи кримінальної юстиції України». 16 травня, 2020 р. Харків. С. 339-342
26. Струневич О.П. Недоліки правового регулювання прокурорської діяльності в Україні. С. 61-66. *Верховенство права у процесі державотворення та захисту прав людини в Україні*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 8–9 лютого 2019 р.). Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2019. С. 35–37.
27. Струневич О.П. Напрями удосконалення функціонування прокурорської діяльності. С. 112-114. Науково-практичний семінар «Трудове право та законодавство про працю: шляхи реформування» (м. Харків, 15 травня 2020 року). С. 76-78
28. Струневич О.П. Досвід діяльності прокуратури у США. *Адміністративне право та процес: актуальні проблеми та шляхи вирішення*: тези доп. учасників наук.-практ. семінару, м. Харків, 21 лютого 2020 р. Харків: НДІ ППСН, 2020". С. 154-158.

29. Струневич О.П. Специфіка розвитку прокуратури в країнах світу за часів зародження правового інституту. VII Міжнародна науково-практична конференція *«Роль юриспруденції у формуванні сучасного суспільства»* Частина друга. (м. Київ, 8 жовтня 2019) Київ. 2019. С. 116-118.

30. Струневич О.П. Передумови виникнення прокуратури у світі. Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції *«Розвиток Української Держави в умовах активізації євроінтеграційних процесів»*. Частина друга (м. Київ, 15 квітня 2019 р.) Київ. 2019. С. 84-85.

АНОТАЦІЯ

Струневич О.П. Історія прокурорської діяльності в Україні: теоретико-правовий аналіз. – *На правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень (081 – Право). – Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Дніпро, 2021.

Дисертацію присвячено комплексному та ґрунтовному аналізу проблематики генезису прокурорської діяльності в Україні. У роботі з'ясовано зародження прокуратури в різних країнах світу. Розкрито особливості становлення прокуратури до часів утворення Київської Русі. Охарактеризовано етапи прокурорської діяльності у період з IX – до поч. XVIII ст.

Проаналізовано деталі прокурорської діяльності за часів Російської імперії та в Австро-Угорській імперії. Визначено характерні риси правового статусу прокуратури у 1917-1922 рр. Надано характеристику закономірностей функціонування прокуратури у довоєнний та післявоєнний період. Розкрито правові орієнтири діяльності органів прокуратури у 1978-1991 рр.

Сформульовано перелік основних тенденцій розвитку правового регулювання прокурорської. Охарактеризовано проблеми та недоліки правового регулювання прокурорської діяльності в Україні. Наведено напрями удосконалення функціонування прокурорської діяльності та обґрунтовано сутність кожного із них. Досліджено позитивний зарубіжний досвід діяльності прокуратури. Виявлено особливості правового регулювання діяльності прокуратури в США, Великобританії та країн СНД. Виокремлено шляхи запозичення позитивного зарубіжного досвіду у національне законодавство.

Ключові слова: прокурорська діяльність, передумови зародження, прокуратура, прокурор, історія, стародавні часи, генезис.

ANNOTATION

Strunevich A.P. History of prosecutorial activity in Ukraine: theoretical

and legal analysis. – *The manuscript.*

The dissertation for the degree of the doctor of legal sciences, speciality 12.00.01 – theory and history of state and law; history of political and legal doctrines (081 – Law). – Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, Dnipro, 2021.

The specifics of the origin and development of the prosecutor's office in the countries of the world are studied. The main features of this legal period are described. Their content is revealed in turn. It is stated that the institute of the prosecutor's office is one that originated in ancient times, because there is information about the activities of persons endowed with functions close to the functions of modern prosecutors in ancient times. It follows that the current state of this institution is the result of many years of evolution, each of the stages of which made certain changes to the status of the prosecutor's office, which corresponded to the epochs of that time. The current institute of the prosecutor's office is a set of such historical features and aspects, developed taking into account the current challenges faced by prosecutors in the course of their official activities. Therefore, the analysis of the preconditions for the emergence of the prosecutor's office in different countries in our study will establish the prerequisites for the development of this institution in different countries, as well as determine the impact of historical, social, economic and legal factors in the evolution of the prosecutor's office. , which implements its functions to protect human rights and freedoms, the common interests of society and the state.

It is noted that the prosecutors of the Roman Empire should not be equated with modern prosecutors, as their functions were related to the implementation of the orders of the emperors: in strict control of the population, land management and attorneys. In general, summarizing the above, we can conclude that the interests of the prosecutor have always been above the interests of man, and therefore the then position of prosecutor and the current position of prosecutor have virtually nothing in common.

The specifics of the preconditions for the emergence of the prosecutor's office in different countries are analyzed. The agencies and factors that led to the emergence of the prosecutor's office in ancient times are described. The characteristic features of this legal phenomenon are detailed.

The specifics of the powers of the prosecutor's office in the early 1920's are outlined. The main historical events and provisions of the legislation of that time are studied. The peculiarities of the development of the prosecutor's office system in this period have been clarified.

In the ancient world, there were institutions that in some respects resembled the modern institution of the prosecutor's office: whose activities were associated with the maintenance of public prosecution in court, protection of state interests, participation in court proceedings. However, such identifications are still quite conditional, because the institution of the prosecutor's office in the countries of the ancient world was not born as it currently exists in society, and not for such purposes. Persons close in function to modern prosecutors were assistants to state

rulers, defenders of their interests and guardians of their property, exercised control over the population and collected taxes, were governors of provinces or lands, and performed a number of other functions in their interests. Only in ancient Greece there were positions that represented the prosecution and the defense in court, aimed at protecting human rights and freedoms, the general interests of society and the state.

The legislation passed from 1849 to 1855, which regulated the prosecutor's office in the Austro-Hungarian Empire, was quite heterogeneous. In the course of the research, we analyzed special legislation on the prosecutor's office (for example, the "Organic Law on the Prosecutor's Office", which approved the status of the prosecutor's office as a law enforcement body); legislation on the judiciary (for example, the Resolution "On the main features of the new judiciary" of October 14, 1849, which provided for the creation of a new system of courts, according to which the prosecutor's office was created); criminal procedure legislation (the Provisional Code of Criminal Procedure of Austria of 17 January 1850 determined the legal status of the prosecutor as a participant in criminal proceedings); various by-laws (The Imperial Patent of August 7, 1850 regulated the legal status of the prosecutor, his place in the hierarchy of civil service positions, determined the procedure for appointing a prosecutor, etc.).

Prosecutors in the Austro-Hungarian Empire supervised compliance with the law in the execution of court decisions in criminal cases; supervision over the activities of investigative bodies, organization and course of court proceedings in district and county courts; introduction and support of state accusation in cases of anti-state activity, murders, robberies, arson. The prosecutor's office also represented the interests of citizens in the courts of first instance in certain categories of civil cases (for example, in divorce cases or declaring a person dead. Higher state prosecutor's offices could exercise special powers such as the right to appeal decisions.

The preconditions for the formation of the prosecutor's office in European countries in the period of the seventeenth and twentieth centuries were laid in the days of the Roman Empire. For a very long time, European countries were guided by the legislative achievements of this state, and already on their basis began to form the institutions of the prosecutor's office of European countries in their modern sense. During the study, we noted the processes of formation of the prosecutor's office in France in the period of the seventeenth and twentieth centuries, because in this country for the first time was essentially formed the institution of the prosecutor's office close to modern prosecutor's offices. Subsequently, the French experience was borrowed from a large number of European countries, including Germany and England, whose prosecutors' offices were also analyzed by us. In the context of our study, it is also important to note that the model of the French prosecutor's office of the seventeenth century had an impact on the formation of the prosecutor's office in the Russian Empire, which also affected the formation of the prosecutor's office in Ukraine.

The period of 1922-1923 was full of events around the prosecutor's office,

among which the following should be noted:

1) the draft regulation "On the Prosecutor's Office" was adopted.

In this context, it should be noted that the first draft regulation "On the Prosecutor's Office" made the prosecutor's office dependent on local authorities, and this project was not supported at the Congress of Justice, which proposed the introduction of the prosecutor's office in Ukraine on the basis of strict centralization, subordination only the center and complete removal from subordination to local authorities, for the abolition of local departments of justice and the creation of independent local prosecutors. However, the bill was not supported by the Justice Congress, and a special commission was set up to pass the new bill.

2) the work of the commission responsible for the new bill.

As the first draft regulation "On the Prosecutor's Office" was not supported at the Congress of Justice Workers, a commission was set up to prepare a draft regulation "On the Prosecutor's Office" according to the conclusions adopted at the Congress of Justice Workers. The result of the commission's work was the preparation of a draft regulation on the prosecutor's office, and accordingly the second draft regulation "On the Prosecutor's Office" corresponded to all the remarks of the Congress of Justice Workers and was similar to the relevant RSFSR bill.

3) the creation of the prosecutor's office, including provincial prosecutor's offices (initially 12, and then reduced to 9).

The establishment of the Prosecutor's Office in the USSR dates back to June 1922, and its main task was to oversee the implementation of laws and in the interests of the proper formulation of the fight against crime. The Regulations on Prosecutorial Supervision were also approved. As we have established, the Prosecutor's Office of the USSR, like the Prosecutor's Office of the USSR, functioned on the principle of classism under the dictatorship of the proletariat, and therefore this body was not independent, as planned in the first draft regulation "On the Prosecutor's Office."

4) the beginning of the direct activity of the newly created state body.

The stage of 1923-1929 was marked by the development of the legal framework for the functioning of the prosecutor's office, the subordination of the prosecutor's office to the Bolshevik Party, and the creation of branch prosecutor's offices and special subdivisions of the republic's prosecutor's office. Among the features of this stage are the following:

1) special legislation was adopted, which regulated the powers of the prosecutor's office.

An important event at this stage was the adoption of the Regulations on the Judiciary of the USSR, in the content of which a separate section was devoted to the powers of the Prosecutor's Office of the USSR. Articles of this normative legal act provided for the regulation of the powers of the prosecutor's office, the Prosecutor General, established the procedure for appointing prosecutors and their deputies.

2) at this stage, the Ukrainian Soviet Prosecutor's Office was provided with management staff and prosecutors.

In particular, at this stage the first prosecutor of Ukraine M.O. Violinist, his

deputy, senior assistant and assistants. After the approval of the management staff, the necessary prosecutorial staff was also recruited. Therefore, at the beginning of this stage, the last obstacles to the functioning of this body were removed.

3) the Prosecutor's Office of the Ukrainian SSR was obliged to protect the implementation of party policy and the interests of the totalitarian system.

This is evidenced by the appointment of MO Skrypnyk, who, in addition to the position of prosecutor of the republic, was a member of the Central Committee of the CP (B) U and a member of the Politburo of the Central Committee, and therefore, his official activities were under the supervision of the party. In addition, the status of the prosecutor of the republic indicated that the activities of the prosecutor's office should be carried out taking into account the interests of the totalitarian system. In fact, the Soviet government created a body that could not make decisions without its commands.

4) a number of subdivisions of the prosecutor's office were created.

One of such subdivisions was the special prosecutor's office for labor affairs, which supervised labor affairs, supervised the conclusion of collective agreements and tariff agreements, which included supervision over the timeliness of registration of such agreements and agreements in the People's Commissariat of Labor, and supervision over their implementation. Another example of the organizational and structural unit of the central office of the prosecutor's office is the creation of the land prosecutor's office, which supervised the legality of legal relations in the land sphere and supervised compliance with the law in the activities of judicial land commissions and land management institutions.

The stage of 1930-1934 in the activity of the prosecutor's office, in our opinion, is characterized by the following features:

first, a single center was created, which united and managed the entire system of the USSR prosecutor's office.

Despite all attempts by the party leadership to regain the supremacy of Soviet law in the allied states, they failed. The activity of the Prosecutor's Office of the Ukrainian SSR was complicated by its subordination to the Prosecutor General of the USSR and the functions of supervising the implementation of union laws, while new legislation was adopted at the republican level.

Keywords: prosecutorial activity, preconditions of origin, prosecutor's office, prosecutor, history, ancient times, genesis.